

CRAPULA MUNDI — VÄRLDENS RUS eller SJÄLENS SMITTOSAMMA SJUKDOM, vars orsak, dold under sken av frihet — mitt under moralisk träldom, vars symptom, synliga i folkens upprorsrörelser, och vars dystra slut i andlig död, uppdagats samt, under granskning av de olika ståndens liv, tecknats av LARS LEVI LAESTADIUS Prost & kyrkoherde i Karesuando församling, Torne lappmark, riddare av Hederslegionen, led. av K. Vetenskaps societeten i Uppsala, Jägarförbundet i Stockholm och Botaniska sällskapet i Edinburgh. Tryckt och överlämnat till åhörarna i stället för orationer vid avläggandet av pastorexamen år 1843.

Högt ärade läsare!

Vi lever nu i världens kanske sista tider, då äran ej söks i dygden eller hedern i hederlighet och vackra gärningar eller den högsta lyckan i tro och gudsfruktan, utan människorna finna sin största förnöjelse i frosseri och dryckenskap, raffel och spel. Fordom kämpade man för fosterlandet, för frihet, för maka och barn, för hus och hem. Alla medborgare hade ett hjärta, en Gud och en konung. Det var ljuvt och ärofullt att giva sitt liv för fosterlandet och att för sin tro och bekännelse underkasta sig den plågsammaste död. Men hur är det nu? Hur har inte under några århundraden sederna förändrats, hur har inte människorna förfallit. Nu strider man inte med svärd utan med knytnävarna och med knölpåkar på gatorna, inte med höviskt tal utan med skällsord och smädelser.

Människornas sinnen har bemäktigats av självsvöld i stället för frihet, av trots i stället för tapperhet, av fräckhet i stället för hovsamhet och av ett otyglat begär efter allt nytt i stället för förnöjsamhet. Alla vill befalla, men endast få vill lyda. Stammar reser sig, och folk gör uppror mot sina konungar och den lagliga överheten. Den lättleda massan har redan börjat ställa till upplopp, ordna sig till kamp och hota samhällets bestånd.

Grundvalarna till den heligaste av religioner börjar nedrivas av dessa, som inte är nöjda med sitt eget utan börjar gapa efter andras ägodelar, då de inte kan vinna deras intelligens. De söker sin lycka i en samhällsomstörtning, ja de trakta kanske t.o.m. efter att bli enväldshärskare. Då de inte äger duglighet eller begåvning, försöker de upphäva lagarna med svek och förtal, gäckar kungamakten, undergräver ämbetsmännens hela anseende och auktoritet, och klandrar landshövdingarnas och de regerandes varje ord och handling. I ett sådant tillstånd av oro, då inte många tycks vara nöjda med sin lott, och då konungarna, hos vilka den högsta makten bör ligga, anklagas för tyranni, ämbetsmännen beskylls för ärelystnad och egennyttia, och alla som innehar något juridiskt, militärt, kyrkligt eller annat officiellt ämbete, klandras för att i första hand se på sitt eget och inte på folkets bästa, vem är då så hård, rå eller känslolös, att han inte skulle begråta folkets frihet, om detta vore sant?

Man bör noga se till, att man inte själv är skyldig till det, för vars skull man klandrar andra. Det är fara värt, att vi själva lider av de fel, som vi fördömer hos ämbetsmannen. Det synes mig, som om hela vårt samhällssystem tyngs av en gemensam syndaskuld, inte endast vart land, som i dessa yttersta tider fått ett dödligt sår, utan alla folk i världen verkar ha fallit offer för samma sjukdom. Ni undrar kanhända vad det kan vara för någon sjukdom, som angriper alla kroppens lemmar samtidigt, och som skapar sådan oro och missnöjsamhet i samhället. Det är inte så underligt, om jag, som lever långt från händelsernas skådeplats och på avstånd betraktar det som utspelas där, vågar uttala en helt annan åsikt än den allmänna om sjukdomens art. Min mening är att orsaken till allt detta onda inte är att söka i kroppens utan i själens trældom, i sedefördärvet och i den avtagande gudsfruktan. All dygd har försvunnit, den forna tron och fromheten finns ej mer, renheten i sederna är borta. Vi har kvar religionens yttre former, men innehållet har bortdunstat, och skalet är tomt.

Vad är det då, som vi så ivrigt söker efter? Vad är det som såväl mäktiga som ringa traktar efter? Jo, lycka och framgång. Men man söker inte lyckan i goda gärningar och i gudsfruktan utan i sinnliga njutningar och i denna världens ära och rikedom. Jag som bor på landsbygden, långt från alla städer, blir helt förvånad, när jag under en stadsresa stiger in i en skomakares palatsliknande hus. Här glänser det överallt av silke och broderier, på väggarna glittrar speglar, tavlor och färger, husfolket doftar av parfymmer och pomador, och rummen genljuder av instrumentalmusik! Varifrån kommer då detta överflöd hos en skomakare? Från inkomster av hans arbete? Det tror jag inte, utan genom skuldsättning. Om jag förvånar mig över mannens dårskap och förehåller honom hur dåligt han sörjer för de sina, då han genom att åsamka sig en skuld, som han inte kan betala, får sin egendom utmätt och störtar sig och sin familj i det största elände, så blir han förargad och vred och framhåller, att man måste tänka på sin värdighet, och att han inte skulle kunna leva ett anständigt och värdigt liv under andra villkor. Ett sådant liv finner man inte blott hos skomakare och skraddare utan hos alla köpmän, som saluför allt utom sin ärelystnad, och för vilka vinsten är allt men tro och gudsfruktan intet, och vilkas lyx och girighet spritt sig till nästan alla stadsbor. De gör affärer med stort och smått, de bygger hus och rustar till fester, fördriver största delen av dagen med frosseri och dryckenskap, spel och förlustelser. Hur har de råd till sådant? Genom affärer? Ingalunda! Nej, de lever på skuld.

En annan kategori människor utgöres av dem, som efter avslutade akademiska studier söker tjänster inom de högre ämbetsverken eller inom statsförvaltningen, som blir domare, eller som får andra officiella poster. De uppnår så småningom de högsta äreställena, och de har ett stort inflytande i samhället. Av detta stånd har man rätt att vänta inte blott pålitlighet i officiella och privata värv utan även gudsfruktan och de särskilda egenskaper som framgår ur en sann sådan, såsom osjälviskhet, självbehärskning, tålmod, ödmjukhet, fromhet osv. De är ju lärda och bildade män, utrustade med alla den andliga kulturens möjligheter. De äger även förmåga till

filosofiskt tänkande, och om de ville utnyttja den kunskapen rätt, skulle de härigenom komma fram till en viss föreställning och övertygelse i religiösa frågor.

Man får emellertid inte lära sig gudsfruktan i skolorna. Fordom ansågs dock de män för visa, som syntes vara förståndigare än den stora hopen. Och om vi vill erkänna sanningen, så erbjuder de gamlas filosofi en större visdom än den moderna, ty den var enkel och anpassad till folkets fattningsförmåga. De gamla tänkarna behandlade människans sedliga liv, och den mesta tiden och de största ansträngningarna nedlades för att förbättra den mänskliga naturens brister. Dessa, som med rätta kallades filosofer, fick så av sin filosofi utomordentliga karaktärsegenskaper. Tänk bara på deras beundransvärda sinnesjämvikt även i de största faror, och på deras starka odödlighetshopp, som räckte in i döden. Lägg därtill den största fördragsamhet med smärtor, avhållsamhet från alla slag av sinnliga njutningar och måtta i känslolivets alla yttringar— stora egenskaper, som därefter endast kristendomen frammanat. Det finns oräkneliga exempel på sådana, som med jämnmod förmått bära inte endast fienders och ovänners oförrätt utan också sina landsmäns och till och med vänners. Var skall man i våra dagar hitta sådana filosofer? Visa mig det, om ni kan! Nej, om ni än söker med ljus och lykta, kommer ni inte att finna en enda.

Vår tids filosofer agnar sig åt tomma spekulationer över problem som höjer sig över stjärnhimmeln och rör sig inom idéernas gränslösa sfärer. Häpna beskådar folkskarorna de vises sten, som höljts i dimmor, faller i förundran och frågar: "Vad är detta? Jag förstår inte." Och i sanning, vem kan förstå en visdom, som övergår sig själv? Vem kan förstå detta idéernas djup, som fördunklas av motsägelser som upphäver varandra? Tag detta exempel: "A är A, alltså inte B, C eller D. Alltså är A begränsad och behöver ej definieras." Eller en problemställning som denna: "Det ena omsluter det andra såsom sin motsats, och det andra omsluter det tredje såsom liggande mitt emellan." Finns det någon som efter en sådan bevisföring förnekar treenigheten? Men det är förvisso så, att om den heliga tre-enigheten inte vilade på fastare grundvalar än sådana bevis, av vilka ingen människa låter övertyga sig, skulle vi ha funnit tre-enighetens band vara brustet redan länge.

Den moderna filosofien berömmar sig av att förena antiteser, sammanföra olikheter och låta motsatser flyta ihop. Allt som synes vara motsatser skall samman jämkas. Men motsägelsen mellan filosofernas ord och gärningar går likväl inte att eliminera.

Ty om deras liv inte är klandervärt, är det inte heller särdeles berömvärt. I katedern är de storslagna, i talarstolen utomordentliga, men ute i livet högst vanliga människor utan några direkt framstående egenskaper. Hur riket bör styras förstår de knappast bättre än den stora massan, när det gäller att lösa folkets problem, är de osäkra, då de skall bilägga tvister rådvilla och i sina lagförslag mycket litet förutseende. Därför upphävs de föreslagna lagarna efter en eller annan månad av samma personer, som föreslagit dem. De

gamles filosofi var enklare och bättre lämpad för människornas praktiska liv och fattningsförmåga än den moderna. Den var nyttig i statens och samhällets varierande problemställningar och kunde ge svar på folkets frågor. Vår tids filosofi däremot siktar från jorden rakt upp mot stjärnorna och flyger högt över vanligt folks förstånd. Den lämnar samhället åt sitt öde och snuddar inte ens vid de frågor, som är de viktigaste av alla, nämligen livets och dödens. Studiet av människan, vilket är en nödvändighet för alla styrande i ett land, går den omsorgsfullt förbi. Följaktligen saknar de, som skall leda staten och vara konungens rådgivare, kännedom om folkets åsikter, vanor och önskemål och använder felaktiga metoder för att lugna de minsta störningar. Genom de rådgivandes missgrepp och okunnighet har det gått så långt, att man under det sista upploppet, vilket ingen av er torde sakna kännedom om, och vars beklagansvärda slut ni alla har sett vid den senaste riksdagen, tog beväpnade soldater till hjälp, när folket bråkade, där det blott hade behövts rådgivning och vaksamhet. Till en början gav man stränga straff åt sådana, som i dagspressen sprider lögn och uppvisar folket för att själva komma till makten, men sedan försjönk man från hårdaste stränghet till lojhet och slapphet. Som om man med slapphetens medicin och med en senkommen ånger över det skedda skulle kunna förbättra det av njutningar förslappade och i lustar tygellösa samhället, som är skadat av sår det fått, och där all dygd är förintad, och tro och gudsfruktan är drivna ur landet.

Timoleon fällde en gång ett yttrande som vi kan läsa, vilket blivit bevarat av vår välbekante läromästare Cornelius Nepos. Tyrannerna i Syrakusa hade fördrivits och staden befriats av Timoleon, då en man vid namn Daemenetus med ett visst hån började tala nedsättande om Timoleons bragd. Denne yttrade då, att han nu fått sin högsta önskan uppfylld. Han hade nämligen alltid bett gudarna, att han skulle kunna ge stadens invånare så stor frihet, att vem som helst skulle få tala om vad eller vem han ville. Men i vårt land har vi lika många av Daemenetus' avbilder, som få av Timoleons, och just detta synes utgöra den viktigaste delen av friheten i alla fria stater, att envar ostraffat får tala om vad eller vem han än vill. För att säkerställa denna oskattbara rättighet, har man även skyddat den genom lag.

Alla råa och obildade människor har emellertid samma fula ovana som en del vilda djur; de skäller, så snart de inte kan bitas, tjuter, när de inte kan rivas och gnisslar med tänderna, då de inte kan uppsluka.

Visserligen anstår det en ädel och gudalik furste att inte lyssna till dåliga människors smädelser, inte därför att de skulle vara oskadliga för hans auktoritet, utan därför att alla, som har något av vilddjursnaturen i sig, rasar mot sådana, som står över dem. Men hur skulle man kunna vänta eller fordra av en furste, att han ensam av alla skulle med jämnmod fördra alla de förolämpningar, som riktas mot honom, när ju inte ens någon filosof i vårt fördärvade samhälle kan uppvisa en sådan sinnesjämvikt. Vi har i alla fall ett ädelt exempel i David, som inte endast hade fördragsamhet med Simeis förbannelser utan även förlät honom. David var emellertid fästad vid Gud med gudsfruktans starkaste band, och därför var han också i stånd att ända

till sin död bara Simeis orättvisa beskyllningar, ty obegränsat tålmod och mildhet är privilegier som tillkommer Gud ensam. Men i ett fördärvat samhälle är även furstarna vanliga människor. Lika väl som vi har många Simeis gelikar, har vi få som är David lika. Fastän man verkligen inte alltid vågar hoppas det, är det önskvärt, att furstarna efterliknar Davids exempel.

Gudsfruktan får man dock lära sig varken vid hoven eller i skolorna. Kanske undrar ni, var man då lär sig den, när den varken läres vid hoven eller i skolorna. Detta är så mycket svårare att besvara, som inte ens de, vilkas hjärtan är fyllda med fromhet, med ord kan förklara, varifrån de fått denna gudomliga kunskap. Somliga håller visserligen före, att människans bristfälliga natur kan förbättras genom uppfostran, studier och vetenskap. Men detta är fel. Om det nämligen vore så, att man vore frommare ju lärdare man är, skulle följaktligen alla lärda vara fromma, och själva djävulen, som är fulllärd i alla helveteskonster, skulle vara from, vilket faller på sin egen orimlighet. Studierna förfinar alltså visserligen människan, men de förbättrar henne inte.

Vidare kan vi inte finna några av de utomordentliga dygder, som utgör bevis på verklig fromhet, och utan vilka man inte skulle kunna tänka sig en sann gudsfruktan, i den mån man av det man ser med ögonen kan sluta sig till källan, varifrån all sann dygd och fromhet bör utgå, inte blott i städerna utan även bland dem som bor på landsbygden, bönderna och den som lever i de djupa skogarna, långt från alla skolor, utan bildning och uppfostran. Till dessa goda dygder hör, att man tar avstånd från allt, som strider mot den gudomliga lagen, såsom lättsinne, dryckenskap, otukt, skådespel, gästabud och lyx, vidare att man äger självbehärskning, förmår lägga band på lidelserna, utestänger vrede, hätskhet och hämndkänslor, har fördragsamhet med orättvisor, bemödar sig om humanitet, ödmjukhet, givmildhet, gästfrihet, tacksamhet, välgörenhet och framför allt äger en brinnande längtan efter den eviga frälsningen och flitigt studerar Guds ord, att man har tålmod i motgången, måttfullhet i framgången, glädje inför döden och inte endast längtan efter och hopp om ett bättre liv efter detta utan en verklig förvisning därom. Allt detta i förening utgör en prydnad för en kristen, och det mesta härav kan endast en pånyttfödd människa uppfylla.

I städerna däremot döljer sig de största laster under en yta av bildning. I stället för återhållsamhet florerar har bland pöbeln dryckenskap, lättsinne, raffel och horeri, och i stället för självbehärskning lössläppta lidelser, gräl och osämja. De förnäma behärskas av lyx och girighet, och de tycks söka sin ära i yttre framgång, demonstrerar sin frikostighet i fester och dryckeslag och har sitt högsta nöje i spel och förlustelser. Så blir de högmodiga i tider av framgång, förtvivlade i motgången, och i döden saknar de allt hopp. För många blir repet den sista utvägen, då situationen blivit hopplös och ägodelarna beslagtagna. Detta får man se just i städerna och dess närmaste omgivningar, där det finns tillgång till uppfostrings- och läroanstalter. Om man gör en jämförelse mellan sederna hos dem som bor i städerna och på landsbygden, kan man verkligen konstatera, att det måste vara något förvänt

och onaturligt med vår uppfostringsmetod. Om nämligen befolkningen på landsbygden, vilken saknar alla skolor och utbildningsanstalter, för ett mer dygdigt och sedligt liv än de som fått utbildning inom alla lärogrenar och vetenskaper, så måste felet sökas i själva uppfostran och undervisningsmetoderna.

Kanske undrar ni var David lärt sig konsten att förlåta en oförrätt, och varifrån han hade fått sin fromhet och sin beundransvärda förtröstan på Gud under alla prövningar. Det är mycket svårt att utforska dessa frågor, och om jag opåkallat skulle våga uttala min åsikt, skulle jag säkerligen verka alltför självklok. Men om man kan tillägna sig andliga dygder genom undervisning, så var det säkerligen inte vid Sauls hov, som David lärt sig konsten att fördraga och förlåta oförrätter. Jag tror, att han var uppfostrad efter Guds lag i sitt barndomshem. Han var ju av Jesse rot.

Och om jag äger någon gudsfruktan och förtröstar på Gud, om jag har något tålamod i lidandet, så har jag sannerligen inte lärt mig dessa dygder i skolan, utan i mitt föräldrahem och i min moders famn har jag fått inplantat det jag äger av tro och gudsfruktan. Ty min moders, saligi åminnelse, exempel och hennes natters tårar och suckar har jag att tacka för hela min uppfostran i gudsfruktan och gudsförtröstan.

Ni torde dock invända, att barndomshemmet står öppet för alla, och att det givs kristendomsundervisning i skolorna. Det är sant. Men i skolorna och i åtskilliga hem sker undervisningen på ett sådant sätt, att teologien blir en teoretisk vetenskap utan större praktisk betydelse. Den tycks sällan komma från hjärtat och synes ej vara en allmän egendom utan en ovidkommande vetenskap.

Jag inser, att jag med detta mitt tal förargar alla och behagar ingen. Emellertid må jag tillåtas att så fort som möjligt avsluta detta lilla föredrag, och för att inte alltför länge pröva ert tålamod ber jag bara, att ni erkänner, att jag talade sant beträffande det jag yttrade om sederna i städerna och på landsbygden, nämligen att man knappt kan uppspåra tro och fromhet på landsbygden, och att de är ännu sällsyntare i städerna, och att det som finns kvar av enkelheten och gudsfruktan är rester av vad som inplantats i barnen av föräldrarna.

Ger ni mig detta erkännande, vill jag också ge er rätt i det, som jag tror ingen av er förnekar, nämligen att det är de förfallna människornas fel, att samhällsupplösningen och flodvågen av alla slags brott har spritt sig över hela landet, från städerna ut över landsbygden, från de högre stånden till de lägsta, från herremännens slott till de stackars lapparna, som strövar omkring i fjälldalarna. Här har ni orsaken till denna beklagan och skulden till dessa upplopp av folk, som drar omkring på gatorna, rövar, skränar och kräver "allmänna val". Där, just där i de förfallna människornas hjärtan, i sedefördärvet, i den avtagande gudsfruktan och bortdöende fromheten döljer sig roten och källan till allt detta onda. Det är verkligen förvånansvärt, att

man lyssnar till dessa förtalets apostlar, sätter tro till dessa statens och samhällets fiender och följer efter dessa skälmars och bovars beskyddare, som skriker om hur vanskött allt är, hur folket lever i trældom och om att det inte finns något hederligt folk i rikets styrelse, att konungen inte skall regera utan endast vara en ledare, och att enda hoppet om en förbättring ligger i "allmänna val".

Som om vi inte själva skulle vara nog trålbundna med våra av vinstinkande munnar, och ögon, som är vanställda av smuts, sömnbrist och tärande gästabud, med hela vår av nöjen försvagade och av laster utlevade kropp, med vårt av galla förstörda blod och av begär sargade sinne, som slits mellan hopp och fruktan och ansätts av avund, hat och bitterhet. Sådan är vår kropps fruktansvärda trældom, en trældom som inte endast strider mot en sann gudsfruktan utan även mot allt sunt förnuft, och som håller hela mänskligheten fjättrad. "Ty var och en som gör synd, han är syndens träl."

Tror ni, att en sann kristen, vilkens seger består i tyglandet av lidelserna, vars frihet utgöres av kontrollen Över sinnesrörelserna, och vars själs storhet lyser fram i det jämnmod, med vilket han kan fördraga de ogudaktiga människornas oförrätter, eller tror ni, att den som inte begär något annat av denna världens goda än att i frid och utan att bli angripen eller kränkt få sätta hela sin förtröstan till Gud och vår Herre Jesus Kristus, tror ni, säger jag, att den som kan uthärda denna världens trældom utan hat, bitterhet eller förargelse, någonsin kommer att besvära sig med att taga del i världens strider om oväsentligheter, om författning, maktförmåner osv. Jag skulle inte tro det. Ty för en kristen är det likgiltigt, om han betalar skatt till turkiske sultanen eller Amerikas president, och vad samhällsställningen beträffar, är det av underordnad betydelse, om han kallas herre eller träl, eftersom han är herre över sig själv och både kung och kejsare av självbehärsknings makt, med vilken han kan styra sig själv och påverka andra. Således plågas inte en kristen av kroppens trældom men väl av andens.

Därför frågar jag, vad ni anser, att man skall säga om deras hop, som öppet och med en i sanning oerhörd fräckhet skriker och går till angrepp mot konungarna och dem som har makten. Eller om dem, som med öronen på helpänn och näsan i vädret lyssnar därpå, liksom besatta, och girigt slukar vildarnas: "Ned med konungarna! Ned med våra fädernas lagar! Leve friheten! Leve Strauss' religion!" O, människors dårskap. Att de inte blir varse djävulens slughet, och inser att de fångats med list. Jag skulle i stället vilja utropa: "Världen är förryckt; den är fången i satans snaror". Hela världen rasar, och de kristna har blivit värre än hedningarna. Ty vilka hedningar har ni någonsin hört byta ut sina gudar och taga sig främmande skyddsandar, och i stället för att tillbedja sin store gud, under skenet av en högre upplysning tillbedja sig själva och bygga altaren och tempel åt förnuftet, såsom vi läst, att det nyligen eller litet före vår tid skett i Frankrike, då detta folk, fastän det stod på höjden av kultur och civilisation, likväl tycktes störta sig i fördärvet, och hela riket, besudlat av sina egna medborgares blod, fick, alls icke oförtjänt, plikta för bartolomei-natten. Först då gick det upp för alla,

vart den världsliga friheten leder. Se till att man inte i frihetens namn bereder djävulen samma behagliga skådespel i vårt fosterland.

Kanske förvånar Ni, Läsare, er emellertid över att jag talat så mycket och sådant som Ni kanhända anser vara otillbörligt, om de övriga stånden men inte ett ord om det stånd, som jag själv skall räknas till. Men detta stånd vill jag nästan inte tala någonting om, ty dels är människor av detta stånd illa sedda av alla, dels är jag rädd att mitt tal alltför mycket skulle skorpa i Edra öron, om jag oombedd skulle våga säga min mening om mig och mina kolleger.

Det borde väl anstå detta stånd icke endast att ha Ögonen öppna för de olycksbådande och allvarsamma tidstecknen utan även att med iver bedja Gud, att han skulle använda dem och arbeta för att det av honom instiftade samhället inte skall gå under.

Vad gör vi då för att förstärka det samhälle, som är på väg att glida i fördärvet? Vad uträttar vi för att avvända den olycka, som vi var och en ser hota oss alla och i synnerhet prästerna, vilka djävulen torde hata så mycket mer, som han misstänker, att de står i vägen för hans helvetiska planer, eftersom, som någon sagt*, * [<fotnot> Petrés anförande i Borgarståndet.] detta stånd har bättre förstånd. "Jo", lär Ni invända, "vi manar och ropar: Vakna upp till besinning och sträva efter att komma in i Guds rike. Ty redan är yxan satt till roten på träden. (Matt. 3: 10)"

Men vi tycks ropa för dövstumma. En del tillsluter öronen, då de hör på oss, och går sedan ut, andra gäspar slött och är ointresserade, andra väntar bara, att predikan skall taga slut, tittar sig omkring och låter tankarna flyga hit och dit, andra påverkas mer av ordens klang än av deras innehåll och låtsas vara sorgsna och betryckta. Av alla dessa urskilda samhällsklasser, som kommer samman för att lyssna till våra dundrande predikningar, styr en del sina steg från kyrkan raka vägen till krogen, en del beger sig till gästabud och dryckeslag, och andra fördriver återstoden av dagen med spel och nöjen. Och det som synts mig mest besynnerligt är, att så snart de, som man såg gråta i kyrkan av låtsad sorg, kommit utanför kyrkväggarna, så börja de gråla, tvista och kivas, och de hyser avund mot varandra, berusar sig och baktalar varandra. Varför var de så ivriga att klämma fram dessa tårar?

Nu är det visserligen så, att den som vet, hur han i sina predikningar genom att dundra och påverka människornas nerver skall framkalla tårar, anses för en stor talare. Och det må han gärna vara för mig. Men människornas nerver bör röras på ett sådant sätt, att sömnen ruskas ur deras själar och deras hjärtan får ett styng, så att de förskräckta och rodnande av blygsel börjar fråga: "Herre, vad skall jag göra för att bli delaktig av den eviga frälsningen?"

Så långt kommer man dock aldrig genom att ha overseende med deras fel och ge efter för deras begär eller mildra och släta över deras laster, vilket ofta sker i själva kyrkan, då sådana stämningar frammanas, att [+de naturliga] känslorna tar sig uttryck i tårar. Ingen människa har nämligen en

så hård, rå eller okultiverad natur, att han inte kan mjukas upp av smicker och kryperi för hans känslor. Det lär oss detta exempel: En för sin grymhet känd tyrann, som blev djupt gripen, då han en gång såg den Euripides-tragedi, som behandlar Hekabes, konung Priamos' av Troja gemål, sorgliga öde, klandrade häftigt den uppträdande skådespelaren för att denne i sitt spel sökt mildra hennes hårdhet.

För att uppväcka en sann ånger måste däremot de fördärvade människornas vilddjursnatur angripas på ett helt annat sätt. Varför inte använda samma tilltal som Johannes Döparen: "I huggormars avföda". Eller som Frälsaren: "Ett ont och horiskt släkte". Eller som Stefanus: "I till hjärtat oomskurne". Vad tror Ni skulle hända, om vi ställde sanningen framför ögonen på en opånyttfödd människa och sade: "Du dåre, dina sinnen är omtöcknade, du går vilse, och du störtar dig i fördärvet, om du inte omvänder dig. Du är en avgudadyrkare (första budet). Du är en hädare (andra budet). Du är en dråpare (femte budet). Du är en horkarl (sjätte budet). Du är en tjuv (sjunde budet) osv." Jo, då skulle man få se människans naturliga stolthet och förmäthenhet. "Skulle jag vara en tjuv, äktenskapsbrytare och dråpare? Sådant vare mig fjärran, det är inte sant", finge man till svar. Likväl far vi tillräckliga och mer än tillräckliga bevis av tio Guds bud och av alla de Frälsarens utsagor, där han talar om den moraliska lagens kraft och betydelse, och även i de av Paulus' brev, som handlar om alla människors delaktighet i synden, för att alla mänskliga varelser i sitt naturliga tillstånd är "vredens barn", det är tjuvar, äktenskapsbrytare, rövare och dråpare. Ingen kan längta efter frälsning, som inte först känt sig vara fördömd, fördärvad av allehanda brott och illdåd och förkastad till helvetets djup. Varför vredgas de då och förargas, varför gnisslar de med tänderna, och varför kräver de deras blod, som vill leda dem till denna syndakänsla, som är nödvändig för all omvändelse? Därför att den medfödda stoltheten finns kvar hos alla, som inte är pånyttfödda. Därför att de förlitar sig på sina förtjänster och tror sig vara oskyldiga.

För att inte reta människorna bör vi undvika alla personliga angrepp. I våra predikningar skall vi bara i största allmänhet tala om människornas syndafall, om nödvändigheten av ånger och tro på Kristus o.s.v. utan att bestraffa någon särskilt eller förolämpa någon genom att uttala tvivelsmål om hans frälsning, allt för att inte någon skulle bli förargad. Ty det som förkunnas från predikstolen kan visserligen vara sant, men låter man en förebråelse gälla alla i gemen, är det inte någon som tar åt sig, medan däremot var och en tror, att de dygder, den fromhet och den tro, det talats om, sagts just om dem.

Man kan rent logiskt inse, att alla sanningar, som inte är självklara uppstår och får sin begynnelse ur tvivel, och genom bevisföring omvandlas de från hypotes till visshet. (När vi ska bevisa Guds existens, antar vi först motsatsen, dvs. att han inte existerar. En sak som ingen tvivlar på kräver sedan inte något bevis.) Så vittnar också av egen erfarenhet alla de, som i skrift har skildrat sin omvändelse, att omvändelseverket började med ett

tvivel, som inte skingrades, förrän de kommit till sann tro. Paulus' definition av tron undanröjer allt tvivel på frälsningen, när han låter vissheten och övertygelsen träda i tvivlets ställe. Härav inses lätt, att det inte finns någon fast tro, där det inte tidigare funnits tvivel, och ändå vill man så långt det är möjligt undvika att framkalla tvivel på frälsningen, så att människorna inte till äventyrs skulle väckas ur den för alla så förrädiska trygghetskänslan och ur den dödsliknande dvalan till att allvarligare begrunda ordet och sitt andliga tillstånd och till en större längtan efter frälsningen än efter allt detta jordiska. Jag hoppas jag inte har sagt detta på ett alltför stötande sätt.

Ty vem är så dum eller enfaldig, att han inte märker, att evangeliet av de flesta förkunnas på ett sådant sätt, att det skall tilltala människorna, att förkunnarna skall bli omtyckta bland åhörarna, och så att de inte skall riskera att på något sätt stöta folk. Vi skall bevars vara folkliga, inte bara i vardagslivet utan även vid gudstjänsterna. Vem av oss känner väl inte till, att folket säger, att de som så frejdigt orerar i kyrkorna och lika frejdigt slukar vad de mjölkar av sina får, inte skulle röra ett finger, om de inte hade avlöningen, som sporrade dem. Och hur många tror Ni skulle predika evangelium, om de förvägrades all världslig belöning?

Vänta litet. Jag vill visa, vart detta för. Under senaste riksdagen har vårt stånds tro prövats, och den kommer att bli ytterligare prövad under nästa och alla följande riksdagar. Vänta bara till den folkvalda riksdag, då folket återfått hela sin frihet, då konungarna fråntagits all makt, då all skillnad mellan stånden utplånats, och skillnaden mellan vara och icke vara inte längre finns, då vem som helst ostraffat får tala om vad och vem som helst, då kommer det att fattas sådana här beslut av folket: "Eftersom ingen kan förstå bibeln utan förklaring, och den förklaring, som den utmärkte exegeten Strauss givit oss verkar vara mer mänsklig och förnuftig, så lämnas prästerskapet fritt val att ombildas till folklärare, varvid de skall uppbära skäligt underhåll av staten. I sina föredrag bör de dock strikt hålla sig till den ritual och de instruktioner, som riksdagen nu utfärdar i enlighet med Strauss utläggning av gamla och nya testamentets föreskrifter, sådan den i svensk översättning med tillägg och ändringar är publicerad av Aftonbladets tryckeri. Det åligger även dessa folklärare att i all synnerhet för folket betona läran om människans rättigheter. Var och en präst, som icke underordnar sig ovanstående instruktion, vare sin tjänst och sitt ämbete förlustig, om han fortfarande vågar sprida de forna vidskepselerna om en gudsmänniska på jorden osv."

Säg, kommer de att tveka? Kanhända kommer de inte att lyda denna förordning. De kommer givetvis att lämna sina nät och följa Kristus, dessa förståndiga män, som under senaste riksdagen inte med ett ord vågade vidröra de högst betydelsefulla frågorna om livet och döden för att inte uppväcka avund eller misstro hos motpartens ledare.

Nej tvärtom! De kommer att inte endast böja sig, utan de kommer att med glädje och tacksägelse acceptera förändringen, och vid riksdagens beslut kommer de att uttala sin tacksamhet för folkets människokärlek, som ej

velat, att de skulle ofredas, utan att de med endast en liten ändring av titel och ämbete i stället för evangelium skulle predika politik.

"Vilken lögn! Vilken hädelse! Skandalöst! Det är inte möjligt!", hör jag Er utropa. Och jag skulle önska, att mina aningar skulle slå fel, om inte lärdomarna från historien gav ett annat vittnesbörd. Ni och alla som tvivlar borde erinra Er den lika minnesvärda som beklagliga franska revolutionen, och den efterföljande omvälvningen av alla såväl världsliga som andliga institutioner, och hur man, sedan man återupprättat folkets frihet, dräpt konungen och avrättat otaliga medborgare, ansåg hoppet om odödlighet höra till den forna vidskepelsens värsta förvillelser och drog själva Guds existens i tvivelsmål. Följden blev dock bara, att Robespierre, denne den grymmaste av diktatorer till slut tvingades för att inte förlora sin popularitet, att offentligt inför konventet bevisa Guds existens och själens odödlighet genom att begära ett beslut på att "det finnes en Gud, och själen är odödlig". Vad gjorde väl då de tidigare nämnda, med bättre förstånd utrustade, männen, som strax därefter i stolthet över och med stöd av sina privilegier knappt stod ut med att överlägga om statens angelägenheter under samma tak som medlemmarna av ett annat stånd? Har de frivilligt och med glädje gått i döden för den katolska tro, som de med ed lovat skydda och försvara? Inte alls. De aktade sig noga för att lägga halsen på stupstocken och avsvor sig i stället denna katolska tro såsom varande den största galenskap och vidskepelse. Ärkebiskop Lutenianus av Paris gick före, och efter honom följde de övriga biskoparna, doktorerna, presbytererna och prästerna. Vad har de då fått för lön för att de avföll från sin tro och bekännelse? Det har Ni själva kunnat se och lära av historien. Men jag har talat nog. Resten anar Ni själva.